

mišljenja i komentari

Formula čovjeka

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Nemam običaj kuditi dizajnere. Naprotiv: zbog mnogih sam se dizajnerskih rješenja – koja, dakako, nisu bila moja – znao svađati i s urednicima i s izdavačima.¹ Štiteći njihov posao štitio sam na neki način i svoj. Jer autoru nema ništa ljepše nego osjetiti kako je netko shvatio ono što je htio reći. A da me je dizajner shvatio osjećam iz svake njegove crte, iz svakog njegova slova. Pa ipak...

Pa ipak, ne svojom krivnjom namjerih se na dizajnera – evo kakvog. Sve što bih predložio njemu nije valjalo, jer “ne znam se izražavati likovnim jezikom”. Ipak, za jedno rješenje se nije bunio. Bila je to formula čovjeka. Što bi to bilo? – pita se čitatelj. Ništa drugo nego elementarni sastav ljudskoga tijela izražen kao množinski (molarni) omjer ugljika, vodika, kisika, dušika... Kraj te formule dizajner je nacrtao ljudsku siluetu i time je priča bila gotova.

I bila bi gotova da ja nisam, ojađen “smetnjama u komunikacijama”, planuo i nimalo pristojno rekao što hoću: hoću humora, ironije, opuštenosti, otkačenosti... “Kako”, čudi se naš dizajner, “pa zar formulu čovjeka ne treba shvatiti ozbiljno?” “Nisam stručnjak”, veli, “ali zar kemijska formula čovjeka nije kemija?” (A kemija je smrtno ozbiljna stvar.)

I onda shvatih (dugo mi je trebalo): temeljna prepreka naše suradnje nije razlika u struci, nije razlika u kulturi, nije razlika u obrazovanju. Temeljni uzrok našeg nerazumijevanja je u gluposti. Čisto, nepatvorenoj gluposti.

Iako su o gluposti pisali najveći umovi čovječanstva, od Erazma Roterdamskog (*Stultitiae laus*) do Immanuela Kanta (“Kraj svih stvari koje prolaze kroz ljudske ruke... jest glupost”),² iako je glupost nadahnjivala pjesnike (“O, te šuplje glave, o te šuplje grudi”),³ gluposti kraja nema – kako na kraju svoga velebnog djela o gluposti kaže Paul Tabori⁴ – pa je, konzekventno, i pisanje o gluposti pisanje bez kraja. Pa iako Tabori široko ulazi u fenomenologiju gluposti pišući o njezinim pojavnim oblicima tijekom stoljeća (*natural science of stupidity*), sa svoje strane mogu skromno napomenuti da možda nije dostatno obradio simptomatologiju te sveopće ljudske pojave. Jer svaka glupost nije na prvi mah vidljiva, svaka glupost nije glupost djeteta ili djetinja glupost – glupost pre nagljivanja sa zaključcima. U ovom prigodu ne kanim pisati o gluposti koja se prepričava kao anegdota o nečijem životu. Kanim pisati o gluposti koja je nevidljiva, skrivena – *stupiditas abscondita*.

Čovjeka koji pati od tog oblika gluposti ne samo da ćemo teško prepoznati, nego ćemo mu često pripisati vrlo visoke ljudske i profesionalne kvalitete. Evo primjera. Zove mene urednik vrlo uzbuđenim glasom da je recenzent našao “veliku” grešku u mome rukopisu (očito mu je s tim probio uši), kad ono, vidim – propustio sam uz jedan broj napisati mjernu jedinicu! Drugi pak naš uglednik predstavlja knjigu tako da potanko opisuje tko je u njoj i što na-

pisao. Treći pak stalno pronalazi greške i pogreške u tuđim radovima i nikad mu ništa nije pravo, pa svojim komentarima opterećuje i autore i urednike. I svi ti postupci na prvi pogled ne izgledaju kao očitovanje gluposti. Naprotiv!

Ako netko vidi da u rukopisu nije uz broj navedena jedinica, znači da je taj i takav recenzent vrlo savjestan, a buka koju stvara znači i da je vrlo strog. Recenzent koji potanko opisuje tko je i što napisao nesumnjivo je morao pažljivo pročitati knjigu (a ne ovlaš – kao neki), a kako je kratko iznio svačije rezultate znači da je upućen u sva područja kemije. Onaj tko nalazi greške u tuđim radovima i piše kritike autorima i urednicima očito mnogo čita, a usto je vrlo kompetentan stručnjak. Taj se u sve razumije.

Ali, ali, ali...

Rekli smo već da sve te konstatacije vrijede “na prvi pogled”. Unatoč mnogim definicijama inteligencije, postoji jedna meni vrlo draga, premda se mora priznati da ne izgleda odviše precizna ne-inteligenzima ljudima: “Inteligencija je sposobnost razlikovanja bitnog od nebitnog.” Najveće umove u povijesti čovječanstva prepoznat ćemo upravo po tome što su u moru kontradiktornih rezultata i najrazličitijih tumačenja uspjeli uočiti onu tanku nit koja vodi do novih teorija i novih eksperimenata, potpuno zanemarujući ono što je sporedno, pogrešno, nebitno. No dosta o pameti. Vratimo se gluposti.

Da, gluposti, skrivenoj gluposti. Inteligentna analiza gore navedenih primjera pokazat će da recenzent koji diže buku oko pisanja jedinica u čitavom tekstu nije razumio ništa osim jedinica. Onaj tko stalno stavlja svoje primjedbe na tuđe radove ne da se u sve razumije, nego baš ništa ne razumije (kao dizajner s početka ovog članka koji nije mogao shvatiti što ja svojim grafičkim rješenjima hoću reći) – pa mu se ono što drugi rade čini (naravno) besmislicom. No najvažnije je uočiti – a to se izravno nadovezuje na spomenutu definiciju inteligencije (“sposobnost razlikovanja bitnog od nebitnog”) – kako se iza fasade mnogih pedantnih, marljivih, kritičnih i širokoobrazovanih znanstvenika (i drugih stručnjaka) kriju uistinu glupi ljudi. Zašto glupi? Glupi zato jer ne znaju razlučiti bitno od nebitnoga. Stoga se troše na sitnicama.

Literatura

1. N. Raos, *Kem. Ind.* 53 (2004) 517.
2. I. Kant, *Kraj svih stvari* (*Das Ende aller Dinge*), u: I. Kant, *Pravno-politički spisi*, Politička kultura, Zagreb 2000, str. 109.
3. A. G. Matoš, *Stara pjesma*.
4. P. Tabori, *Povijest ljudske gluposti* (*The Natural Science of Stupidity*), Naprijed, Zagreb 1973.